

Asia: VN/17577/2022

Lausuntopyyntö tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi tehdystä selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat pienten ja keskisuurten yritysten merkittävimmät esteet sovittelumenettelyjen käytölle riidanratkaisussa

Selvityksessä on tunnistettu tärkeimmät syyt sovittelumenettelyjen vähäiselle käytölle.

Tulisiko riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä kehittää sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan? Jos, niin millä tavalla?

Riita-asioiden sovinnollisella ratkaisemisella on monia etuja sekä riitapuolille että yhteiskunnalle laajemmin. Sovinnon edistämiseksi on ollut jo pitkään keskeinen osa suomalaisessa oikeudenkäyntimenettelyssä. Tuomioistuimilla on nimenomainen velvollisuus edistää kaikkien riita-asioiden sovinnollista ratkaisua valmisteluvaiheessa ja käytettävissä on myös erillinen menettely tuomioistuinsovitteluun. Tuomioistuimissa tapahtuvan sovittelutoiminnan kehittämiseksi ja menettelytapojen yhtenäistämiseksi on jo vuosien ajan tehty määrätietoista työtä erityisesti tuomioistuinsovittelijoiden verkostoissa sekä Tuomioistuinviraston yhdessä tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa järjestämässä koulutuksessa. Tuomioistuinviraston arvion mukaan pitkäjänteinen verkostotyö on edistänyt ja tulee myös jatkossa edistämään sovittelukulttuurin kehittymistä.

Sovitteluun ohjautuvien asioiden suhteellisissa osuuksissa on vielä merkittäviä eroja tuomioistuinten välillä, eivätkä nämä erot ole kokonaisuudessaan selitettävissä eri käräjäoikeuksiin saapuvien asioiden laadullisilla eroilla. Lainsäädäntömuutokset eivät kuitenkaan ole ensisijainen keino tuomioistuinkohtaisten erojen tasoittamiseksi ja sovittelukulttuurin kehittämiseksi. Muutoksiin tarvitaan ennen muuta asenteiden ja toiminnan kehittämistä niin, että kaikki riidanratkaisun parissa työskentelevät suhtautuvat sovinnon tavoitteluun ja sovittelumenettelyihin olennaisena osana riitojen ratkaisemista. Riitapuolia avustavilla ja edustavilla juristeilla on tässä aivan keskeinen rooli. On perusteltua pyrkiä myös tehostamaan tuomioistuinten viestintää sovitteluvaihtoehtoista sekä sovittelulla saavutettavista eduista.

Uuden rinnakkaisen sovittelumenettelyn kehittämisen sijaan voimavarat kannattaa suunnata jo olemassa olevien menettelyiden nykyistä laajemman käytön edistämiseen. Samalla on huolehdittava siitä, että sovittelun edistäminen nivoutuu tarkoituksenmukaisella tavalla oikeudenkäyntimenettelyn yleiseen kehittämiseen, eikä kehittäminen pirstoudu erillisiin saarekkeisiin.

Pitäisikö alustavaan sovitteluistuntoon osallistumisesta säätää laissa?

Tuomioistuinvirasto ei pidä perusteltuna säätää sovitteluistuntoa pakolliseksi. Tuomioistuimissa nykyisin käytössä oleva tuomioistuinsovittelu ja toisaalta sovinnon edistäminen muutoinkin jutun valmistelun yhteydessä ovat osapuolten ja tuomioistuinten näkökulmasta tarkoituksenmukaisempia keinoja edistää riidanratkaisun kustannustehokkuutta ja joutuisuutta. Tuomareiden sovitteluosaaminen on nykyisin jo varsin hyvällä tasolla ja heillä on taitoa tunnistaa asiat, joissa sovittelua kannattaa yrittää. Epäonnistunut sovittelumenettely aiheuttaa vain viivettä ja ylimääräisiä kustannuksia. Pakollisen sovitteluistunnon sijaan sovittelumenettelyyn tulee tapauskohtaisen arvion perusteella ohjata asiat, joissa sovinto on realistinen vaihtoehto.

Näettekö tarvetta kehittää tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä ja millä tavalla, jotta siitä tulisi nykyistä toimivampi vaihtoehto pienten ja keskisuurten yritysten riidanratkaisuun?

Tuomioistuinviraston käsityksen mukaan lainsäädäntö ei ole esteenä tuomioistuinsovittelun nykyistä suuremmalle käytölle myös pk-yritysten riidanratkaisussa.

Pitäisikö Suomeen luoda selvityksessä esitetty tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely? Jos, niin millainen?

Tuomioistuimen johdolla tapahtuva valmistelu on usein keskeinen tekijä asian myöhemmälle sovinnolliselle ratkaisulle, koska usein vasta tuomioistuimen laatiman yhteenvedon jälkeen osapuolilla on selkeä käsitys siitä, miten riita oikeudellisesti hahmottuu. Lisäksi tuomioistuinsovittelusta kertyneiden kokemusten perusteella riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen arvovalta ja riitapuolten luottamus tuomioistuinten toimintaan ovat tärkeitä osatekijöitä sovittelun onnistumisessa. Nämä edut menetettäisiin tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelumenettelyssä.

Tuomioistuinvirasto ei pidä perusteltuna uuden institutionaalisen sovittelumenettelyn luomista. Sen sijaan oikeudenkäyntimenettely kaipaa laajemmin kehittämistä niin, että asiat saadaan ratkaistua joutuisasti ja kohtuullisin kustannuksin. Lainsäädäntö asettaa jo nykyisin sovinnon tavoitteeksi kaikkien asioiden valmistelussa ja lisäksi käytettävissä on erillinen tuomioistuinsovittelu. Lainsäädännössä omaksuttu järjestely on joustava ja mahdollistaa asian tarkoituksenmukaisen käsittelyn. Olennaista on kehittää käytännön toimintaa niin, että lainsäädännön jo nyt antamat mahdollisuudet saadaan hyödynnettyä nykyistä tehokkaammin.

Näettekö tarvetta sille, että pienten ja keskisuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä jossakin ratkaisusuositusta antavassa lautakunnassa kuten kuluttajariitalautakunnassa?

Tällaisen uuden valtakunnallisen toimielimen perustamiseen on syytä ryhtyä vasta, jos se arvioidaan parhaaksi keinoksi ratkaista tunnistetut ongelmat. Toistaiseksi tällaiseen arvioon ei ole perusteita. Lisäksi on syytä todeta, että mahdollisen uuden lautakunnan toimintakyvy ja lautakuntamenettely käyttökelpoisuus kaatuvat helposti riittämättömään resurssointiin. Kuluttajariitalautakunnan tulisi

siitä annetun lain mukaan ratkaista asia kolmessa kuukaudessa, mutta asioiden ruuhkautumisen vuoksi keskimääräinen käsittelyaika lautakunnassa on venynyt jo 14 kuukauteen.

Muita kommentteja selvityksestä?

Tuomioistuinviraston käsityksen mukaan sovittelumenettelyiden käyttöä voidaan lyhyellä tähtämellä edistää tehokkaimmin aktiivisella viestinnällä sovittelumenettelyistä ja riita-asioiden sovinnollisen ratkaisemisen eduista. Pidemmällä tähtämellä on tärkeää, että oikeudenkäyntimenettelyä kehitetään kokonaisuutena ja sovinnon edistäminen osana oikeudenkäyntiä sekä erilliset sovittelumenettelyt nivoutuvat selkeäksi ja jätäväksi kokonaisuudeksi. Erityisesti on syytä välttää tarpeettomien rinnakkaisten menettelytapojen luomista.

Pakollisen sovitteluistunnon tai laajasti käytetyn institutionaalisen sovittelumenettelyn sijaan Tuomioistuinvirasto pitää selvittämisen arvoisena sitä, voitaisiinko lainsäädännössä mahdollistaa erityisesti syystä ulkopuolisen sovittelijan määrääminen asiassa, joka ei sovellu tuomioistuinsovitteluun, mutta jossa sovinto voisi olla saavutettavissa tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa. Samalla voitaisiin selvittää mahdollisuutta asiantuntijan nimeämisen sovittelijan työpariksi tuomioistuinsovittelussa. Tällöin ratkaisu tehtäisiin yksittäisissä tilanteissa harkiten ja asianosaiset voisivat esimerkiksi itse esittää haluamaansa asianajajaa tai muuta arvostamaansa asiantuntijaa tuomioistuimen määräämäksi sovittelijaksi. Mikäli menettely rajoitettaisiin vain joihinkin erityisiin tapauksiin, voisi sovittelijan ja asiantuntijan kohtuullisen palkkion korvaamista valtion varoilla pitää myös kustannuksiltaan perusteltuna ratkaisuna.

Kukkonen-Suvivuo Tiina
Tuomioistuinvirasto

Kumpula Pasi
Tuomioistuinvirasto - Kehitysosasto / johtaja Pasi Kumpula